

Parlem dels serveis socials?

Els resultats del *VII Informe sobre exclusión y desarrollo social en España* de Foessa posen de manifest l'abast de la fractura social que existeix en la societat espanyola i catalana: només el 34,3% de la població viu en nivells d'integració social plena; el 40,6% viu en nivells d'integració precària; el 14,3% viu en l'exclusió moderada i el 10,9% viu en l'exclusió severa. Aquestes xifres relatives a l'any 2013 són, per si soles, prou alarmants. Però encara ho són més quan es comparen amb les dades del 2007: el 50,1% de la població vivia en un nivell d'integració plena; el 33,6% en nivells d'integració precària; el 10% en l'exclusió moderada i el 6,3% en l'exclusió severa. Com expliquen els autors, la setena edició del citat informe no és un estudi sobre l'impacte de la crisi sinó sobre els processos d'exclusió social que han acompanyat el desenvolupament de l'estat del benestar. Per dir-ho ras i curt, les conclusions apunten que la crisi econòmica agreuja el procés de fracturació social d'un sistema de benestar precari des dels seus inicis. Una de les raons d'aquesta precarietat ha sigut el caràcter subsidiari dels serveis socials, que ara, en plena crisi econòmica, estan desbordats i viuen moments de molta tensió.

És prou sabut que el sorgiment de l'estat del benestar comporta el desenvolupament dels serveis públics entorn de tres pilars fonamentals: pensions, sanitat i educació. Es tracta de serveis públics pensats per sa-

tisfer les necessitats d'aquelles persones que tenen, o han tingut, relació amb el mercat de treball de manera directa o indirecta. Contràriament, els serveis socials mai han format part de l'arquitectura del sistema i, quan es desenvolupen, ho fan des del nivell més assistencial i protector: una mena de cul-de-sac on van a parar els pobres i els col·lectius marginals. Com explica el sociòleg Rodríguez Cabrero, el sistema de serveis socials és deutor de la dictadura franquista, que va potenciar el protagonisme de les organitzacions catòliques en la prestació de serveis sota una lògica caritativa. De fet, el procés de construcció històrica d'aquest sistema és lent i poc ambiciós. S'inicia als anys 80 i no es consolida fins als 90 amb unes característiques ben clares: disparitat entre regions; caràcter assistencial



SARA MORENO

SOCIÒLOGA

que provoca l'estigma de ser l'ajuda als pobres; protagonisme de la família en la prestació de serveis, i pes de la iniciativa privada amb la presència d'entitats mercantils i del tercer sector. Posteriorment, a partir de l'any 2000, s'aborda el debat sobre l'expansió normativa del sistema cap a un model universal que s'integri en l'arquitectura de l'estat del benestar, l'anomenat *quart pilar*. L'aprovació de la llei de promoció de l'autonomia personal i atenció a les persones en situació de dependència, l'any 2006, és una clara conseqüència del pas del paradigma assistencial al paradigma dels drets socials.

Com explica el mateix *VII Informe* de Foessa, actualment els serveis socials estan vivint moments molt complicats, una crisi profunda del sector que no es limita a la con-

juntura econòmica actual, sinó que es remunta a l'estructura sobre la qual es va construir el sistema. Ara l'augment de les demandes de la ciutadania als serveis socials tant en volum com en contingut ha contribuït al deteriorament del sistema i a la desaparició del paradigma dels drets socials tot just quan naixia. Són molts els testimonis de la tensió i la frustració en què cauen els professionals i els usuaris cada dia en veure que hi ha necessitats de primer ordre que no es poden atendre i que els recursos materials estan al límit. Durant els anys acumulats de crisi, els serveis socials han rebut 2 milions més de persones: s'ha passat de 3 milions i mig d'usuaris l'any 2007 a 5 milions i mig el 2013. Malgrat els drames humans que amaguen aquestes xifres, el sector segueix jugant en desavantatge respecte de la resta de serveis públics: carrega amb l'estigma de ser l'ajuda als pobres i, alhora, pateix les conseqüències de ser el germà pobre de l'estat del benestar. Aquests dos factors ajuden a entendre l'escassa capacitat de mobilització dels professionals i usuaris del sector.

Encara no s'ha arribat a la disfunció total del sistema, segurament i en bona part gràcies als professionals que hi treballen. Però cal frenar aquest procés i repensar el model. Per això cal plantejar quin és l'espai d'actuació dels serveis socials, retornar al paradigma dels drets socials més enllà de la beneficència, reforçar la xarxa d'atenció primària i abordar la governança del sistema. En parlem?

Els serveis socials es desenvolupen com una mena de cul-de-sac on van a parar els pobres i els col·lectius marginals



ARIANNE FABER

Durant els anys acumulats de crisi, els serveis socials han passat de 3 milions i mig d'usuaris el 2007 a 5 milions i mig el 2013